

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Saksbehandler: VHE
Vår ref.: 12/2061
Dato: 21.03.2012

Hørings svar - Forslag om særlige regler for gjennomføring av psykisk helsevern i regionale sikkerhetsavdelinger - Enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå

HelseDirektoratet viser til departementets høringsbrev av 1. mars 2012 knyttet til forslag om regelendringer som nevnt ovenfor.

HelseDirektoratet vil innledningsvis bemerke at vi støtter departementets vurdering av behov for endring av regelverket knyttet til bestemmelser om gjennomføring av psykisk helsevern, herunder regler om ransaking og beslag. Vi ser også at det i nåværende situasjon er nødvendig å gjennomføre noen endringer raskt av sikkerhetsmessige hensyn, men siden flere av forslagene er relevante for hele det psykiske helsevernet ser vi fram til en drøfting i en videre kontekst. Direktoratet har altså forståelse for den korte høringsfristen (3 uker), samtidig som dette medfører at flere prinsipielle vurderinger må tas i etterkant.

HelseDirektoratet ser likevel behovet for et tilfredsstillende lovverk knyttet til sikkerhet for terrorsiktede ved en eventuell dom til tvungent psykisk helsevern sommeren 2012. Direktoratet anmoder imidlertid om at man vurderer behov for regelendringer slik at det ikke gjøres flere isolerte regelendringer enn høyst nødvendig i denne anledning før en bredere gjennomgang er mulig. Bruk av tvang i behandlingsøyemed er et av statens sterkeste inngrep overfor landets borgere, og en utvidelse av tvangsinstituttet bør ikke forekomme uten en grundig utredning.

I høringsnotatet vises det til NOU 2011:9 "Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet", hvor utvalget peker på at det bør være en langsiktig målsetting å samordne tvangsreglene i helse- og omsorgstjenesten. Dette ble også påpekt i forarbeidene til ny helse- og omsorgslov. HelseDirektoratet slutter seg til dette og ser behov for senere gjennomgang av alt regelverk som omfatter bruk av tvang på helse- og sosialrettens område og vurdere å lovmessig sammenstille det.

Nedenfor følger først noen generelle kommentarer, deretter merknader til enkelte av de foreslåtte bestemmelsene.

Kommentarer til punkt 5: Behov for sikkerhetsbestemmelser i regionale sikkerhetsavdelinger og ny enhet for særlig høyt sikkerhetsnivå med særlige bestemmelser.

HelseDirektoratet • Divisjon spesialisthelsetjenester

Avd. psykisk helsevern og rus
Vårin Hellevik, tlf.: 24 16 33 43

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org. nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Helsedirektoratet ser at det i noen tilfelle kan være aktuelt å opprette en enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå, dette både for å sikre pasient, medpasienter, personell og samfunnsvern. Helsedirektoratet støtter derfor forslaget om etablering av en ny enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå innenfor en allerede eksisterende regional sikkerhetsavdeling. Vi vil imidlertid nevne to viktige forutsetninger:

1. At etablering av en enhet skal være i tråd med ønsket utvikling av et fagfelt og ikke påtvunget.
2. At bestemmelsen blir evaluert i forbindelse med en grundigere gjennomgang av psykisk helsevernloven, jfr forslag om å foreta en gjennomgang av alt lovverk som regulerer tvang på helse- og sosialrettens område.

Helsedirektoratet har ved flere tidligere anledninger foreslått å opprette egne plasser til judisiell observasjon. Straffeprosesslovens § 167 hjemler bruk av innleggelse for rettspsykiatrisk observasjon i de tilfeller retten finner det "nødvendig for å bedømme siktedes sinnstilstand". Slike innleggelse skjer svært sjelden i Norge sammenliknet med andre land. Et flertall av de rettspsykiatriske utredningene skjer i dag som private oppdrag ved at retten oppnevner sakkyndige. Man regner med at mellom 10-20% av siktede personer er i behov av en rettspsykiatrisk observasjon ved innleggelse for å sikre best mulig kvalitet på observasjonen og den sakkyndige rapporten.

Det er også behov for økt fokus på opplæring av sakkyndige, både sett hen til opplæringens innhold og antall personer som utdannes (i dag gis opplæring gjennom de såkalte C-kursene i regi av Kompetansesentrene for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri). Opplæringen bør sertifiseres, den bør følges opp og de sakkyndige bør jevnlig få bruke sin kompetanse slik at den vedlikeholdes. Vi har ikke et godt system for dette i Norge i dag.

Helsedirektoratet foreslår derfor at man nedsetter en arbeidsgruppe som skal vurdere etableringen av en "rettspsykiatrisk institusjon", gjerne i tilknytning til en regional sikkerhetsavdeling slik at man kan utnytte ressursene godt (jf. Fagenhet for tvungen omsorg ved Brøset). Her kan man samle kompetanse både hva gjelder å ivareta personer med høy risiko for voldelige handlinger på regionalt nivå, inklusiv en liten enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå. I tillegg kan man ha plasser for innleggelse til judisielle observasjoner, opplæring i sakkyndig arbeid og annen kompetanse vedrørende rettspsykiatrifeltet.

I forslaget fremgår at *Enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå* for eksempel skal kunne plasseres innenfor fysiske sikkerhetstiltak ved en annen institusjon som ikke er helseinstitusjon (*f.eks et fengsel*) Institusjonen må oppfylle kravene som stilles for godkjenning av tvungent psykisk helsevern i psykisk helsevernforordningen §§ 2-4.

Helsedirektoratet ser at behov for en rask løsning eller økonomiske hensyn kan tilsi en slik lokalisasjon. Direktoratet er imidlertid av den mening at en slik avdeling på sikt bør lokaliseres i egnet helseinstitusjon, innenfor rammen av regional sikkerhetsavdeling, jfr diskusjonen ovenfor.

Kommentarer til de ulike foreslåtte bestemmelsene i nytt kapittel 4A i psykisk helsevernloven:

Direktoratet støtter departementet i at det er et behov for utvidet hjemmel i psykisk helsevernloven i forhold til ransaking. Det vises til Prosjektrapport 2008-1 fra Kompetansesenteret for Helseregion Sør-Øst. Behovet for utvidet hjemmel for ransaking refererer seg imidlertid også til akuttavdelinger og lokale sikkerhetsavdelinger (ingen av disse omfattes i lovforslaget). Direktoratet vil bemerke at det i nær fremtid er behov for å utrede forslag til endring også i loven §§ 4-6 og 4-7.

En utvidet mulighet for skjerpede sikkerhetsregler *kun* ved regionale sikkerhetsavdelinger / enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå, kan få den utilsiktede uheldige konsekvens at det kan bli vanskelig å få disse pasientene tilbake- eller videreført til fortsatt behandling på et lavere sikkerhetsnivå.

Direktoratet er ut fra hensynet til rettssikkerhet skeptisk til at det er vedtak om *unntak* fra innskrenkninger som skal treffes, og ikke omvendt, jf. forslagets § 4-a-13. Dersom dette gjennomføres bør § 4-a -13 endres slik at faglig ansvarlig også kan beslutte lettelser i tiltak etter § 4a-9. Siste setning bør strykes, da det alltid bør kunne være rom for å beslutte lettelser i inngripende tiltak der dette vurderes som mulig. Ordet "unntaksvis" bør tas vekk.

Til §§ 4a-4 og 4a-10: Uttrykket "undersøkelse av pasientens person" bør endres til "kroppsvisitasjon", som er betegnelsen i lovens § 4-6. Ved at avsnittet om undersøkelse av kroppens hulrom ikke nevnes i § 4a-10 (kun §§ 4a-4), kan man feilaktig få det inntrykk at det alltid skal foretas undersøkelse av kroppens hulrom ved personundersøkelse ved enhet for særlig høyt sikkerhetsnivå.

Mulig inngripen i pasientens forbindelse med omverdenen ved mobiltelefon og PC bør klargjøres generelt i psykisk helsevernloven som tidligere påpekt av Helsedirektoratet (jf. direktoratets brev til departementet av 28.april 2008). I brevet tar direktoratet opp behovet for at psykisk helsevernloven justeres i tråd dagens teknologi. Dette gjelder spesielt innskrenkning i bruk av og beslag av mobiltelefon og PC. Det er uheldig dersom bestemmelsene "legges på strekk" for å imøtegå den teknologiske utviklingen. Det er også uheldig dersom tiltak, som lovgiver antakelig har ment skulle kunne iverksettes, likevel ikke blir iverksatt fordi tiltaket ikke direkte faller inn under lovens ordlyd. Her trengs altså avklaringer generelt i psykisk helsevernloven, som ikke knytter seg kun til regionale sikkerhetsposter / enhet for særlig høyt sikkerhetsnivå. Direktoratet kan ikke se at lovforslaget er klargjørende i forhold til disse spørsmålene, jf. forslagets §§ 4a-6 og 4a-12.

I henhold til forslagets § 4a-6 fjerde ledd bokstav b kan det treffes vedtak om at "post åpnes". Det bør fremgå om dette også omfatter elektronisk post som e-post og sms.

Det kan stilles spørsmål ved om muligheten for beslag av elektroniske enheter er ivaretatt i forslag til nytt regelverk. Forslag til ny § 4a-3 andre ledd om forholdet til bestemmelsene i kapittel 4 viser ikke til §§ 4a-6 og 4a-12 som regulerer forbindelse med omverdenen.

Helsedirektoratet har i en fortolkning åpnet for at i tilfeller der det er truffet vedtak etter § 4-6 kan det benyttes *metalldetektor* for å lokalisere farlige gjenstander. Dette bør presiseres i forarbeider, slik at adgangen til bruk av metalldetektor ikke leses som uttømmende regulert i nytt kap. 4a. I lovforslaget er det åpnet for bruk av

metalldetektor i §§ 4a-5 og 4a-11 som omhandler undersøkelse av andre personer/ besøkende og gjenstander. Det bør fremgå om også pasienter kan pålegges å passere metalldetektor.

Klageretten i § 4a-14, bør følge lovens system og tas inn som § 4a-8 femte og sjette ledd.

§ 4a-6 femte ledd og § 4a-12 annet ledd: Unntakene i forhold til hvilke personer det ikke kan vedtas inngripen i retten til kommunikasjon med (advokat med fler), bør være de samme som i lovens § 4-5 tredje ledd.

Hvis det er meningen at pasienter på regional sikkerhetsavdeling som utgangspunkt skal få beholde mobiltelefon, etc, bør dette fremgå av lovforarbeidene. Direktoratet er kjent med at dette rutinemessig inndras i dag, uten klar hjemmel.

Dersom det er meningen at pasienter på enhet for særlig høyt sikkerhetsnivå som utgangspunkt ikke skal beholde gjenstandene som nevnt i forrige avsnitt, bør dette komme klarere frem av bestemmelsen.

Til § 4a-8: Det bør presiseres om man i bestemmelsen mener faglig ansvarlig ved en regional sikkerhetsavdeling, eller en hvilken som helst faglig ansvarlig.

Til § 4a-6 femte ledd andre punktum: Det antas at denne setningen innebærer at husordensreglementet kan inneholde begrensninger om tidspunkt og varighet i kommunikasjon med offentlig myndighetsrepresentant mv., jf. lovens § 4-5 tredje ledd. Setningen bør klarere angi hva den viser tilbake til.

Til § 4a-7 siste ledd. Her bør det for ordens skyld presiseres at det også er et forbud mot å gi straffedømte oppdrag (ikke bare tilsetting) ved sikkerhetsavdelinger, jf. at første ledd også omtaler oppdrag.

Språklig: I § 4a-5 benyttes begrepet "mobiltelefon", mens i § 4a-10 benyttes "mobil".

Vennlig hilsen

Cecilie Daae e.f.
divisjonsdirektør

Vårin Hellevik
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk